

Regionalt serviceprogram

Handlingsplan för service och landsbygdsutveckling 2023–2030

Version 1.

Blekinge är en hållbar rurban region där olika geografiers styrkor tas tillvara och det finns en naturlig samplanering som stärker hela Blekinges attraktionskraft och resiliens.

Innehållsförteckning

1	Inledning	4
2	Viljeinriktning och mål	5
3	Erfarenheter och tillämpning från tidigare regionala serviceprogram	11
4.1	Samverkan - fördjupning	13
4.2	Roller och ansvar	13
4	Analys	15
4.1	Sårbarhet	17
5	Utvecklingsområden och insatser	18
5.1	Effektlogik	20
6	Uppföljning och lärande	21
7	Utvecklingskapital	21
	Projektmedel	21
8	Stöd till kommersiell service	22
8.1	Stödformer	23
9	Bilagor	24

1 Inledning

Blekinge ska vara en växtplats för människor, företag och hållbara lösningar. Det regionala serviceprogrammet (RSP) är en handlingsplan för utveckling av service och landsbygd som prioriterar insatser och följer upp aktiviteter i linje med den regionala utvecklingsstrategin Växtplats Blekinge. RSPn är tillika ett prioriteringsverktyg för stöd till kommersiell service.

I Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 identifierar regeringen likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet som ett av fyra strategiska områden som ska ligga till grund för genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken. Tillgänglighet till olika typer av service är en förutsättning för näringslivets konkurrenskraft. (*Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 (Skrivelse 2020/21:133)*, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2021/03/skr-202021133/>)

Regionala serviceprogram syftar primärt till ett attraktivt serviceutbud i landsbygder. Tillgänglighet till kommersiell service skapar förutsättningar för människor och företag att vistas, verka och växa i alla delar av landet. Flera samhällstrender som demografiska förändringar, klimatomställning och digitalisering påverkar förutsättningarna för service i landsbygder. Därför är arbetet med att stärka tillgängligheten till kommersiell service som dagligvaror, drivmedel, postombud, apoteksombud och grundläggande betaltjänster en viktig del i att nå en långsiktig hållbar utveckling. Regionala serviceprogram är verktyg för att både strategiskt och operativt stärka samordningen och prioriteringen av olika stöd och insatser riktade till kommersiell service i serviceglesa områden. Regionala serviceprogram bidrar även till samverkan mellan nationella, regionala och lokala aktörer som verkar för en god tillgänglighet till kommersiell service. (*Metodstöd för regionala serviceprogram 2022-2030, Tillväxtverket.*)

Definitioner, begrepp och förkortningar

RUS Regional utvecklingsstrategi. Blekinges RUS heter Växtplats Blekinge.

RSP Regionalt serviceprogram. Blekinges RSP heter Handlingsplan för service och landsbygd.

Rurban region Samspelet mellan stad och land där båda geografiers styrkor tas tillvara och berikar varandra.

Rurban miljö är platser i rural geografi, med urbana faciliteter.

Resiliens Långsiktig förmåga att stå emot och återhämta sig från påfrestningar och samtidigt fortsätta att utvecklas.

Landsbygd brukar definieras i relation till tätorter. Definitionen lyder då, områden utanför tätorter med fler än 3000 invånare, samt tätorter med upp till 3000 invånare, enligt SCBs befolkningsstatistik, (*Landsbygdsprogrammet 2014-2020*). Ett annat sätt att definiera landsbygd som en fristående företeelse skulle kunna vara: Områden med spridd bebyggelse, samt områden med max 3000 invånare i sammanhängande bebyggelse (*Regional serviceplan 2020, Region Blekinge*).

Tätort Områden med sammanhängande bebyggelse med minst 200 invånare. (*Statistiska centralbyrån, scb.se 2021-05-12*)

Kommersiell service är dagligvaror, drivmedel, postombud, apoteksombud och grundläggande betaltjänster.

2 Viljeinriktning och mål

RSP definierar utvecklingsområden och utvecklingsinsatser som ska bidra till att uppfylla prioriteringar i den regionala utvecklingsstrategin Växtplats Blekinge och Nationell strategi för hållbar utveckling i hela landet 2021-2030. RSP tar sin utgångspunkt i analyser av faktorer som direkt och indirekt påverkar tillgängligheten av service och attraktiva livs- och boendemiljöer i gles- och landsbygdsområden. Analysen bygger på statistik, fältstudier med invånare och dialogmöten med regionala och kommunala representanter.

Viljeinriktning med Utvecklingsplan för service och landsbygd (RSP):

Blekinge är en hållbar rurban region där olika geografiers styrkor tas tillvara och det finns en naturlig samplanering som stärker hela Blekinges attraktionskraft och resiliens.

I en rurban region samspekar urbana och rurala tillgångar på ett sätt så att invånare, företag och besökare nyttjar hela Blekinges potential i ett sömlöst samspel, utan att göra avkall på service och kvalitet. Från stora hästgårdar och vildmark i norr, till vackra sandstränder och

skärgårdsideyll i söder. Från tillverkningsindustri till natur- och kulturupplevelser, lokala business hubs och lärcenters, samt närproducerad mat och dryck på krogar och restauranger. En rurban miljö är platser i rural geografi, med urbana faciliteter. Genom att utveckla hållbara rurbara miljöer i Blekinge, nyttjas Blekinges fulla värde.

Attraktiva livs- och boendemiljöer utvecklas genom att tillvarata och utveckla befintliga styrkor, funktioner och estetik, exempelvis:

- Natursköna tomter med en rik friluftsmiljö, motionsspår och lekparkar.
- Tillgänglig kommunikation, både inom trafik och digital infrastruktur.
- Mötesplatser och servicepunkter med flera ändamål som möjliggör distansarbete/utbildning, umgänge, rörelse, förtäring och kultur.

Stärkt resiliens och motståndskraft innebär bland annat att Blekinges landsbygd är bättre rustad för att möta och hantera eventuella kriser eller oförutsägbara händelser. Att stärka platsens och invånarnas motståndskraft skapar trygghet, självförtroende och stolthet. Stärkt resiliens handlar om att minska sårbarheten där platsens förutsättningar är svaga samtidigt som platsens befintliga styrkor och kvalitéer förstärks.

För att uppnå detta behövs nya former av innovationsarenor och civilsamhällets roll som en aktiv part i utvecklingsarbetet behöver stärkas.

Metod

Det regionala serviceprogrammet 2023-2030 är framtaget i bred samverkan med regionala och kommunala aktörer. Nationell nivå har stöttat processen genom facilitering av interregionala lärträffar och metodstöd via Tillväxtverket. Till detta finns också en lokal förankring genom analyser och fältstudier bland invånare i olika geografier i Blekinge. Statistik och data över tillgänglighet till service är framför allt hämtat från Pípos Serviceanalys och SCB.

Metodstöd Tillväxtverket

Intervjuer, enkäter och dialog med invånare.

Regional bearbetning och strategiskt ramverk.

Dialogmöten i partnerskap med interna och externa kompetenser.

Utvecklingsplan för service och landsbygd.

Hållbarhetsintegrering

Växtplats Blekinge

Vision

Fler människor lever, arbetar och utvecklas i Blekinge. En god och trygg uppväxt- och livsmiljö, öppenhet för nya idéer och innovationer ger kraft till hållbar tillväxt, utveckling och livskvalitet. Blekinge är en plats där både människor och företag växer. (*Växtplats Blekinge*)

Önskat läge

Framtidens Blekinge är också ett hållbart samhälle som erbjuder ett gott och tryggt liv med ett brett och varierat utbud av attraktiva boendemiljöer, i städer, skärgård och skogs- och landsbygd. Blekinges invånare har god tillgång till förstklassig vård, omsorg, skola och kommersiell service. Alla invånare omfattas av en hög och jämlik livskvalitet. De olika samhällssektorerna har ett utvecklat samarbete för individens och kollektivets bästa. Vårt aktiva föreningsliv bidrar till en god folkhälsa och ett rikt fritidsliv för alla åldrar samt främjar ett demokratiskt samhälle. (*Växtplats Blekinge*)

Fyra förhållningssätt

Som en del i det systematiska utvecklingsarbetet för Blekinge har fyra förhållningssätt tagits fram. Dessa ska genomsyra såväl den regionala utvecklingsstrategin som tillkommande program och planer, som exempelvis regionalt serviceprogram. Det innebär att de fyra förhållningssätten ska beaktas i alla framtida prioriteringar för att uppnå en hållbar tillväxt och utveckling i regionen för både människor och företag.

Strategins fyra förhållningssätt är:

- Hållbar tillväxt och utveckling
- Folkhälsa
- Strategiska noder
- Digital omställning

Utmaning

RSPn dockar mot följande utmaningar i den regionala utvecklingsstrategin;

- Blekinge behöver stärka sin boendeattraktivitet, särskilt för unga för att kunna hantera en ökad efterfrågan på välfärdstjänster och för att attrahera arbetskraft.
- Blekinges digitala infrastruktur är långt ifrån utbyggd och det finns stora skillnader mellan tät- och glesbebyggda områden.
- Blekinge är en tätbefolkad region med korta avstånd, vilket underlättar möjligheterna att utveckla ett mer hållbart transportsystem samt god tillgång till service.
- För att hantera framtida utmaningar behöver offentlig sektor utveckla nya arbetssätt och samarbeten genom ökad innovation och effektiviseringar.

Prioritering

RSPn adresserar följande prioriteringar i den regionala utvecklingsstrategin och kan bidra till att dessa uppnås.

- Främja tillgången till ett brett och ändamålsenligt serviceutbud i hela länet. (Insats)
- Utveckla attraktiva, hållbara och väl gestaltade livsmiljöer utifrån Blekinges unika förutsättningar. (Insats)
- Utveckla platser med fler ändamål. Det handlar både om platserns strukturella karaktär som boendeort och arbetsort, samt om fysiska mötesplatser bestående av flera funktioner. (Insats)
- Skapa öppna arenor för sektors- och branschöverskridande samverkan och mobilisering kring samhällsutmaningar och styrkeområden. (Verktyg)
- Verka för en öppen attityd till för nya företagsidéer. (Verktyg)
- Stimulera till ökat entreprenörskap och företagande (Verktyg/effekt mål)
- Främja god psykisk och fysisk hälsa och minska hälsoklyftorna. (Effekt mål)

3.1 Fyra förhållningssätt – en hållbarhetsintegrerad fördjupning

Hållbarhetsintegrering av RSP är väl beaktad, dels genom det omfattande arbete som gjorts i samband med framtagningen av den regionala utvecklingsstrategin, dels genom verktyg från Region Blekinges arbete med Hållbar regional utveckling.

Eftersom Utvecklingsplan för service och landsbygd (RSP) ligger som en underliggande plan till den regionala utvecklingsstrategin har effektkedjan fallit väl på plats, genom att utgå ifrån de strategiska nyckelkomponenterna i RUSen. För att ändå säkerställa hållbarhetsperspektiven i utvecklingsplanens specifika strategiska inriktning och operativa delar har såväl, viljeinriktning som utvecklingsområden och aktivitetsinsatser återigen mappats mot de 17 globala målen och de 16 nationella miljö kvalitetsmålen. I detta arbete har såväl effekter som eventuella målkonflikter synliggjorts i fördjupade dialoger med en bredd av kompetenser och aktörer från partnerskapet. Genom coachande frågeställningar har önskat läge, viljeinriktning och insatser belysts från olika perspektiv.

Nedan beskrivs Rusens fyra förhållningssätt kopplat till det regionala servicearbetet och de tre hållbarhetsdimensionerna; ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet.

Hållbar tillväxt och utveckling

Sociala, ekonomiska och ekologiska dimensioner ska beaktas i allt utvecklingsarbete liksom samspelet mellan de olika dimensionerna, samt att eventuella målkonflikter ska synliggöras. Tillväxt är ett medel och syftar alltid till att göra livet bättre för regionens invånare. Regionens utveckling ska bidra till att minska samhällsklyftor och utanförskap, samtidigt som resurser ska fördelas efter behov. Det innebär att investeringar och projekt i större omfattning riktas till grupper med störst behov. En hållbar utveckling kräver långsiktighet, samverkan och samhandling, vilket behöver ske över geografiska gränser, med olika kompetenser, aktörer och uppdrag. (*Växtplats Blekinge*)

Utifrån det horisontella perspektivet Hållbar tillväxt och utveckling är stöd till kommersiell service ett viktigt verktyg. Det finns olika typer av stöd med syfte att inverka på samtliga tre dimensioner av hållbarhet. Hemsändningsbidraget är ett verktyg för social hållbarhet och används specifikt för att främja tillgänglighet till service för de grupper som har längst till service och- eller svårast att ta sig till närmaste servicegivare. För att främja ekologisk och ekonomisk hållbarhet finns exempelvis investeringsstöd, som ges till bland annat energieffektivisering och grön omställning. Investeringsstöd kan även användas för att tillgänglighetsanpassa servicen och att skapa ett mer attraktivt serviceutbud. Stöd till kommersiell service är i sig en åtgärd för hållbar regional tillväxt ur samtliga tre dimensioner och det finns sällan någon målkonflikt i dessa stöd. I beredningen av stöd till kommersiell service görs alltid en bedömning utifrån samtliga tre dimensioner. Se djupare beskrivning av olika stödtyper samt kriterier för stöd i kap.8.

Folkhälsa

Allt regionalt utvecklingsarbete ska utgå från ett hälsofrämjande perspektiv. Det hållbara samhället är sådant som vi har runt omkring oss i form av livskraftiga ekosystem, hälsosamma livsmiljöer, socialt sammanhang och ekonomiska resurser. Det handlar också om egenmakt och möjlighet att påverka sin egen tillvaro, det handlar om kompetens, tillit och framtidstro, om känsla av meningsfullhet, gemenskap och delaktighet. Vår hälsa beror på många olika faktorer och är resultatet av ett komplext samspel mellan individ, miljö och samhälle och sammanfattas i hälsans bestämningsfaktorer. Faktorerna påverkas dels av individens val, dels av politiska beslut. (*Växtplats Blekinge*)

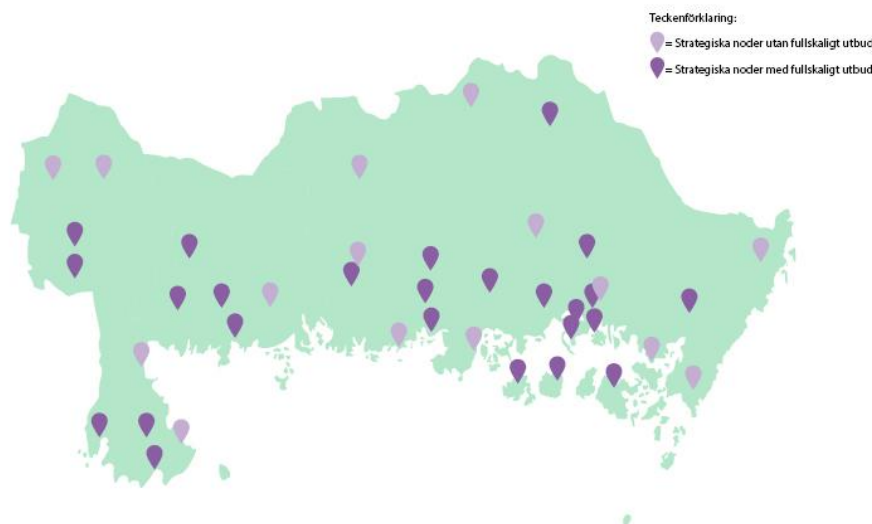
Politiska beslut och samhällseliga strukturer kan underlätta för individen att göra hälsosamma val.

Den lokala livsmedelsbutiken eller servicepunkten fungerar ofta som mötesplats och bidrar till såväl gemenskap och sammanhang, men även som informationskanal och trygghetspunkt. Att vidareutveckla miljön runtomkring en livsmedelsbutik genom att addera fler funktioner till mötesplatsen skulle innebära strukturella förutsättningar till hälsosamma val för individen. Exempel på detta kan vara utomhusgym eller aktivitetspark för barn, unga och gamla, café, bibliotek, natur- och kulturupplevelser. Olika initiativ, kunskapshöjande aktiviteter och finansieringsmöjligheter kan bidra till att stärka lokalbefolkningens egenmakt och möjlighet att påverka sin hälsas bestämningsfaktorer. Genom delaktig och inflytande i att skapa attraktiva och ändamålsenliga komponenter i sin närmiljö påverkas folkhälsan för Blekinges invånare.

Strategiska noder

Strategiska noder pekats ut för att underlätta samordningen av resurser, vilket ger oss en större effekt av regionala och lokala satsningar i den kommande planeringen. Det kan handla om planeringen av nya bostäder, attraktiva bytespunkter eller breddat utbud av service, bredband, besöksnäring och kollektivtrafik. Strategiska noder synliggör både befintliga strukturer i Blekinges geografi samt pekar ut platser som ur ett regionalt och funktionellt perspektiv är strategiskt viktiga. Platserna kan vara viktiga för de egenskaper de besitter, dess utvecklingspotential eller platsernas geografiska läge. (*Växtplats Blekinge*)

Strategiska noder är ett viktigt verktyg för att få till en samplanering i länet mellan olika insatser och olika aktörer, för att tillsammans utveckla attraktiva, hållbara och väl gestaltade livsmiljöer i länet utifrån Blekinges unika förutsättningar. Det handlar både om att arbeta för att bibehålla platsernas befintliga egenskaper, såväl som att vidareutveckla nya egenskaper för att lyfta platserna och möta framtidens behov för boende, verksamma och besökande på platsen. Genom att utveckla platserna i länet samordnat bidrar det till en bättre långsiktigt hållbar samhällsplanering och samhällsutveckling. Att sammankoppla olika samhällsfunktioner, serviceslag och skapa mötesplatser med flera ändamål förenklar vardagen och ökar livskvaliteten för många. Det är även resurseffektivt både ur ekonomisk och miljömässigt perspektiv. Det är i första hand i de strategiska noderna som dessa lokala servicepunkter, mötesplatser och utvecklingshubbar prioriteras. Kommersiell service med livsmedel och drivmedel som grund är ofta en förutsättning och språngbräda för att vidareutveckla och addera ytterligare funktioner såsom hållbara transportlösningar vid attraktiva bytestpunkter.

Digital omställning

Digital omställning är ett medel som hjälper oss att lösa behov och kan bidra till hållbar utveckling. Digital omställning kräver förmåga, vilja och kunnande för att möta och dra nytta av en teknikutveckling som sker i mycket hög takt. Teknikutvecklingen stimulerar nya beteenden och förväntningar hos invånarna som offentliga aktörer och företag måste kunna tillgodose med nya tillförlitliga digitala tjänster. Sambanden i den digitala omställningen kan förklaras med saker, sätt och samhälle. Ny teknik skapar förändrade beteenden och arbetssätt som i sin tur förändrar och formar samhället. (*Växtplats Blekinge*)

Digitalisering är en viktig nyckel i det regionala servicearbetet. Tillämpning av digitalisering är ofta resurseffektivt. Potentialen är bättre ekonomi och lönsamhet för servicegivaren och högre tillgänglighet av service, tjänster och utbud för kunden. Ett attraktivt serviceutbud lokalt kan även minska belastning på miljön eftersom merparten av de vardagliga behoven

kan uträttas i närområdet. Här går det också att argumentera för effekter av precis motsatt slag. Digitala tjänster och ökad tillgång till post- och paketombud kan stimulera köpbeteenden och innebära ökad konsumtion med negativa effekter på miljön. Denna risk bör dock kompenseras för på andra sätt än att begränsa tillgängligheten av service eller digitala tjänster. Ett annat exempel är omvandlingen från bemannad till obemannad livsmedelsbutik. Ökad digitalisering och minskad fysisk närvaro i servicestationer kan innebära lägre tillgänglighet till service för de individer och grupper som kommer längre ifrån nyttjande av digitala tjänster i takt med att utvecklingen snabbas på. Det går också att argumentera för att en bemannad servicestation utgör den kanske enda kontakten för en del människor på flera dagar. En obemannad, automatiserad butik skulle då kunna öka lönsamheten för handlare och skapa ett mer attraktivt och tillgängligt serviceutbud för några, samtidigt som tillgängligheten till service minskar för andra och kan påverka folkhälsan på sikt. Med detta som bakgrund behöver den digitala omställningen ske i takt med digital mognad. När det gäller kopplingen till folkhälsoperspektivet behöver risken för ensamhet och utanförskap kompenseras på andra sätt än att se en bemannad butik som den enskilda lösningen på denna utmaning. Under rubriken folkhälsa lyfts exempel på hur samhälleliga strukturer kan bidra till ökad hälsa, detta bör beaktas i gemensam kontext med att minska risk för ohälsa.

En väl utvecklad digital infrastruktur är en viktig faktor i arbetet med att främja en rurban region som sammankopplar urbana egenskaper med landsbygders unika kvalitéer. Digitala förutsättningar möjliggör förutom ett attraktivt serviceutbud, bland annat fortsatt arbete- och studie på distans, ökad tillgång till kultur och upplevelser samt stärkt tillgång till globala trender. I en hållbar rurban region behöver det digitala innanförskapet främjas.

3 Erfarenheter och tillämpning från tidigare regionala serviceprogram

Erfarenheter från tidigare programperioder visar på betydelsen av att det finns; en strategisk kontext, struktur och systematik, finansiella instrument, samverkan, kunskapsbyggande och erfarenhetsutbyte samt operativa insatser och lokalt engagemang. Det är också viktigt att skapa medvetenhet och acceptans för olika aktörers respektive roll i det regionala servicearbetet och att arbetet fördelas utifrån dessa roller och kompetenser.

Inom regionalt serviceprogram 2023-2030 säkerställs arbetet enligt följande;

Strategisk kontext – RSPn tas fram med utgångspunkt i en analys av den regionala strukturen och inomregionala skillnader för tillgänglighet till service och ska bidra till den regionala utvecklingsstrategin samt den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet. RSPn ska docka mot kommunernas översiktsplan, serviceplan och andra strategiska dokument av relevans, som exempelvis landsbygdspolitiska program etc.

Struktur och systematik – RSPn tas fram inom-, följs upp- och genomförs av partnerskapet för kommersiell service. I RSPn finns ett årshjul som pekar ut vad som ska ske och när; beslut om insatser för kommande år, förankringsarbete, samt utvärdering av innevarande års insatser. Prioriterade insatser förankras inom respektive aktörs verksamhetsplan för kommande år.

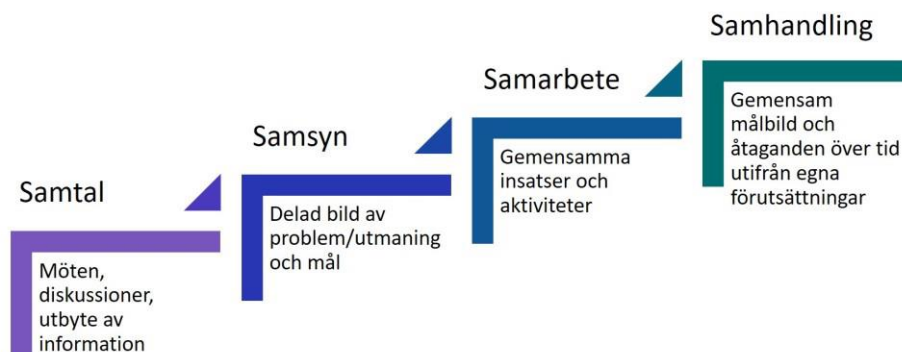
Mål och utvecklingsinsatser aktualiseras vid behov, i första hand inom partnerskapet i anslutning till kommande års planering av utvecklingsinsatser. Vid större justeringar såsom att addera eller stryka mål eller omformulera utifrån nytt behov eller syfte, ska detta prövas och beslutas av regiondirektör, Region Blekinge.

Finansiella instrument – För att genomföra insatser i programmet behövs resurser av olika slag, ett viktigt inslag är finansiering. (se kap. 7-8.)

Kunskapsbyggande och erfarenhetsutbyte – Partnerskapet för kommersiell service är en arena med möjlighet att stärka den individuella och kollektiva kompetensen i nätverket. Kunskaphöjande insatser kan göras både genom erfarenhetsutbyte inom nätverket och genom att tillföra kunskap utifrån.

Operativa insatser och lokalt engagemang – Engagemang och delaktighet bland målgruppen skapas genom operativa insatser och kommunernas medborgardialoger.

Samverkan – Samverkan sker inom partnerskapet och mellan aktörer i partnerskapet och nästa led. Samverkan ska ske både horisontellt och vertikalt. Aktörer i partnerskapet kan vara på olika steg i trappan med olika aktörer, i olika faser. Nivån av samverkan kan även förändras över tid. Modellen används för att skapa medvetenhet och förväntanshantera samverkan inom partnerskapet och ambitionsnivån i arbetet.

Samverkanstrappan ((Metodstöd för regionala serviceprogram 2022-2030, Tillväxtverket.))

4.1 Samverkan - fördjupning

Den regionala utvecklingsstrategin (Växtplats Blekinge) visar riktningen framåt och pekar ut **vad** vi i Blekinge behöver göra för att röra oss mot visionen ”Fler människor lever, arbetar och utvecklas i Blekinge”. Visionen kan bara förverkligas om Blekinges utvecklingsaktörer arbetar åt samma håll och har samma fokus i

genomförandet. För att nå strategins mål krävs samverkan och samarbete. (*Växtplats Blekinge 2022-2030*)

Framgångsrik samverkan handlar om att skapa ett resultat där helheten är större än summan av dess delar. Samverkan behöver ske på olika nivåer och mellan olika strategiska områden. Ingen aktör kan själv ansvara för utveckling av rurba platser och ett attraktivt serviceutbud i hela länet, men tillsammans skapas en palett av kompletterande funktioner, resurser och mandat. För att förflytta Blekinge i en önskvärd riktning behöver varje aktör ta ansvar för sin del, men också bidra i gemensamma satsningar. Basen i utvecklingsarbetet sker inom aktörernas ordinarie verksamheter. Särskilda satsningar kan genomföras i form av projekt.

Partnerskap för kommersiell service

Region Blekinge är sammankallande för partnerskapet för kommersiell service. Övriga aktörer som ingår är Länsstyrelsen, Blekinges kommuner, Coompanion och Hela Sverige ska leva. Partnerskapet är en viktig arena för framtagning-, genomförande- och uppföljning av det regionala serviceprogrammet i Blekinge. Samtliga aktörer i partnerskapet spelar en viktig roll i arbetet med att främja ett attraktivt och ändamålsenligt serviceutbud i länet. Till partnerskapet bjuds externa deltagare in för att kunskapshöja, samverka och förankra i såväl praktik som strategisk riktning, samt berika bilden av behov och effekter i det regionala servicearbetet.

4.2 Roller och ansvar

Regionen

- Strategiskt ansvarig
- Länk till andra strategiska områden regionalt och till nationell nivå
- Finansiär

Länsstyrelsen

- Sakkunnig och strategiskt ansvarig för betaltjänster
- Infrastruktur för förnybara drivmedel (Länsstyrelserna samordnar och leder det regionala arbetet för att uppnå de energi- och klimatpolitiska målen.)
- Koppling till andra strategiska områden regionalt (samhällsplanering, krisberedskap och livsmedelsstrategi)

Kommunerna

- Planmonopol
- Kontaktytor, nätverk, medborgardialog och näringslivsutveckling.
- Koppling till andra strategiska områden på kommunal nivå.
- Servicegivare inom offentlig service (ex. skolor, äldreomsorg, mm...)
- Samhällsplanering, serviceplan/översiktsplan
- Anläggning och drift av vägar och offentlig service.
- Tillståndsgivare (ex. livsmedelsverksamhet och försäljning av specifika varor, drivmedelscisterner, brandfarliga varor och miljöfarlig verksamhet.)
- Krisberedskap

Näringslivet

- Servicegivare (Utan service inga företag – utan företag ingen service. Den faktiska servicen tillhandahålls av enskilda företag som spelar den avgjort viktigaste rollen för tillgängligheten till kommersiell service.)
- Mötesplats (ett nav för informationsspridning, social sammanhållning och trygghet.)
- Grundläggande infrastruktur
- Branschorganisationer (samordning)
- Attraktiva och väl gestaltade livsmiljöer.

Civilsamhället/Idéburen sektor

- Behovsbärare och idégenomförare
- Hela Sverige ska leva

Leader

- Finansiär (starta och driva utveckling lokalt och i samverkan)

Främjandesystemet

- Affärsutveckling (Almi, Nyföretagarcentrum, Coompanion, har viktiga kompetens- och rådgivningsresurser som kan stärka företag och organisationer både i städer, skärgård och landsbygd.)
- Organisering och empowerment – Coompanion har en operativt viktig roll i arbetet med att skapa starka lokala initiativ i organiserad form. Det regionala utvecklingsarbetet är avhängt operativa insatser som skapar förflyttning.

Tillväxtverket

- Samordning och kunskapsbyggande
- Sakkunnig
- Analysverktyg
- Finansiär

Fyrfältaren tydliggöra olika aktörers roller och funktion i det regionala servicearbetet. Varje aktör kan finnas på mer än ett ställe, men genom att mappa var respektive aktör primärt finns i systemet synliggörs även eventuella glapp och vita fläckar som kan behöva fyllas på andra sätt. Alla funktioner i matrisen är viktiga och saknas det aktör i någon ruta kommer det regionala serviceprogrammet inte att kunna genomföras på ett tillfredsställande sätt.

Strategisk roll Region Blekinge Länsstyrelsen Regionalt samråd för kommersiell service	Finansiär Region Blekinge Sydost Leader Kommunerna Landsbygdsprogrammet Tillväxtverket
Operativ roll Kommunerna Coompanion Hela Sverige ska leva	Nätverkande roll Kommunerna Coompanion Hela Sverige ska leva

4 Analys

Avgränsning analys

Insatserna i Utvecklingsplan för service och landsbygd bygger på en analys av:

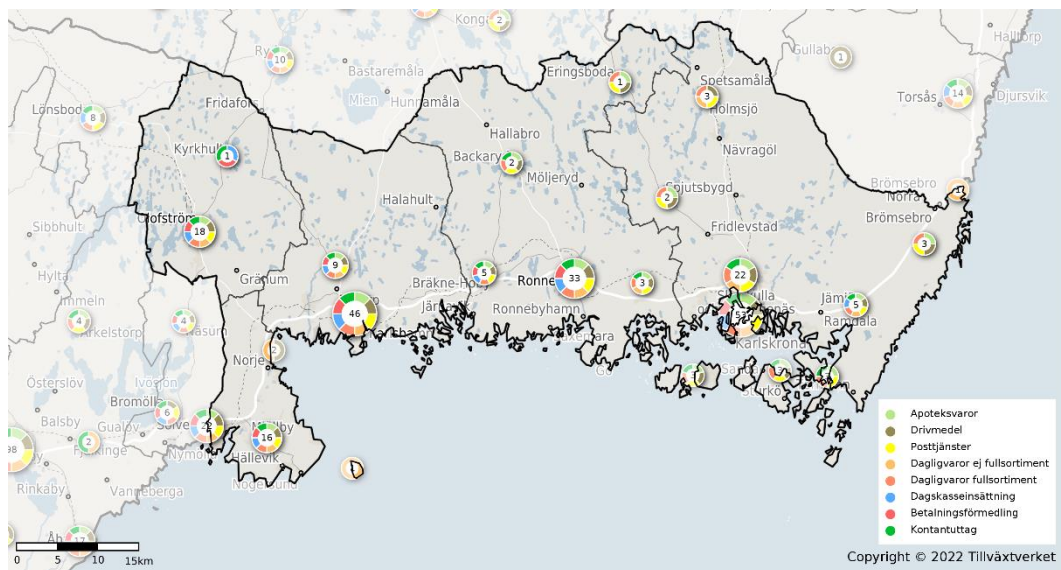
- Behovet av olika slags service.
- Hur tillgängligheten till service ser ut i olika delar av regionens geografier.
- Direkta och indirekta stödstrukturer och lokala förutsättningar för utveckling.
- Nulägesbild samt trender som kan påverka framåt.

Analysen i sin helhet beskrivs i **bilaga 1. Analysunderlag Regionalt serviceprogram.**

Nedan presenteras en kortare sammanfattning.

I Blekinge finns god tillgänglighet till service

Blekinge är till ytan Sveriges minsta län och i invånarantal mätt det tredje minsta. Länets befolkningstäthet är den femte högsta i landet och uppgår till 54,2 invånare per kvadratkilometer. Bara storstadsregionerna och Halland har en högre befolkningstäthet. 83 procent av invånarna i Blekinge bor i en av länets 52 tätorter, och en förhållandevis hög andel bor på landsbygden utanför en tätort. Servicetillgången i Blekinge län anses mycket god, hela 99,2 procent av befolkningen har högst 10 minuters restid till närmsta dagligvarubutik. Av barnen som går i grundskolan har 99,8 procent mindre än 10 minuters restid till skolan och ingen i länet har över 20 minuters restid till närmaste paketombud eller drivmedelsstation.

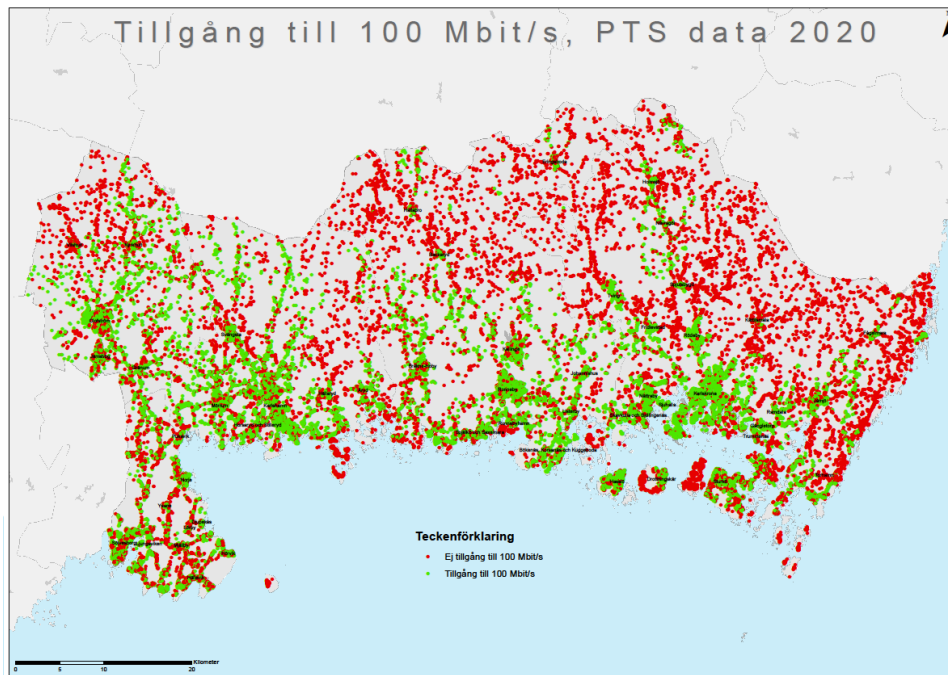
Dagligvarubutiker och bemannade drivmedelsstationer har en särskild betydelse eftersom de ofta fungerar som servicepunkter, d.v.s. som ett nav även för andra serviceslag, som ombud för till exempel post- och pakettjänster, betaltjänster och apotek samt ibland även viss offentlig service. Samverkan med det civila samhällets organisationer i servicepunkter kan bidra till att även sociala och kulturella mötesplatser skapas. Sammantaget är dessa servicepunkter av betydelse för att det ska vara attraktivt att bo, verka och leva i alla delar av landet. (Metodstöd TVV)

Många små kärnor som driver utvecklingen.

Blekinge är ett litet och tätbefolkat län med en flerkärnig struktur, vilket skapa goda förutsättningar för regionens utveckling. En utmaning är dock fortsatt att ingen av de ingående kärnorna är tillräckligt stor för att vara drivande för hela regionens utveckling. De växande och kringliggande mindre orterna kan i hög grad nyttja den funktionella sammankopplingen med den större arbetsmarknaden i centralorten. Det är särskilt tydligt i Karlskrona där utvecklingsförutsättningarna är gynnsamma med en generellt högre andel av befolkningen i arbetsför ålder samtidigt som utbildningsnivån är hög.

Stor skillnad i digital infrastruktur.

Det finns betydande inomregionala skillnader mellan tätbebyggda och glesbebyggda områden. För hushåll i tätbebyggda områden i Blekinge uppgår tillgången till höghastighetsbredband till 84 procent medan i glesbebyggda endast till 45 procent. För arbetsställen uppgår tillgången till 83 procent i tätbebyggda områden och 48 procent i glesbebyggda områden. Tillgång till bredband är en avgörande faktor för utveckling av en rurban region.

4.1 Sårbarhet

Partnerskapet följer löpande utvecklingen i länet med en årlig uppdatering av tillgänglighet till service i landsbygdsområden. I uppföljningen används analysverktyget Pupos serviceanalys för att identifiera konsekvenser av eventuella förändringar i tillgänglighet till service.

5 Utvecklingsområden och insatser

Utvecklingsområdena är formulerade för att vara flexibla, relevanta och aktuella över tid. För varje utvecklingsområde ges exempel på prioriterade insatser som ska genomföras under programperioden. Insatserna beslutas och genomförs enligt årshjulet i partnerskapet för service- och landsbygdsutveckling. (**Se årshjul i bilaga 2**), Partnerskapet träffas två gånger per år och är ett strategiskt och operativt nätverk som driver utvecklingsfrågor och skapar förflyttning i enlighet med Handlingsplan för service och landsbygd (RSP). Region Blekinge är sammankallande, därtill ingår Länsstyrelsen, Blekinges kommuner, Coopnaion och Hela Sverige ska leva.

Utvecklingsområde 1. Ett attraktivt och ändamålsenligt serviceutbud

Stärka utvecklingen av ett hållbart och ändamålsenligt serviceutbud med attraktiva livsmedelsbutiker, drivmedelsstationer och servicepunkter.

Exempel på utvecklingsinsatser

- Platsbesök med strategiska samtal och uppföljning hos servicegivare.
- Rådgivande insatser till servicegivare för mer hållbara affärsmodeller och hållbar konsumtion.
- Stödhantering enligt förordning (2000:284) om stöd till kommersiell service.
- Kommunikationsinsats för ökad konsumentmedvetenhet.
- Kreativa rum, koncept i butiker, drivmedelsstationer och servicepunkter.
- Kompetensutvecklingsinsatser för aktörerna inom partnerskapet, enskilt och i grupp.
- Bevaka och synliggör förändringar i tillgängligheten till service i Blekinges geografi.
- Särskilt följa utvecklingen och omvärldsbevaka trender kring kommersiell service samt stödstrukturer för direkt och indirekt koppling till kommersiell service och rurba miljöer.

Utvecklingsområde 2. Hållbar region med stärkt resiliens och egenmakt

Platsutveckling sker med utgångspunkt i strategiska noder och i samspel mellan regionala och lokala aktörer. Platserna utvecklas med ett brett utbud av attraktiva, hållbara och väl gestaltade livsmiljöer, samt digitaliseringens möjligheter. Lokalsamhällets utveckling och resiliens sker med ökad kapacitet från civilsamhället, där invånare och föreningsliv deltar aktivt i utvecklingsarbetet. Nya företagsidéer utvecklas och hela Blekinge är väl rustat för att möta och ta sig an framtida möjligheter och utmaningar.

Exempel på utvecklingsinsatser

- Samplanering kring attraktiv och hållbar platsutveckling.
- Främja insatser av friare karaktär. Målgruppsanpassade aktiviteter för lokalsamhället, särskild prio för unga och insatser som stärker lokalsamhällets gemenskap och livskvalité.
- Synliggör de funktionella och cirkulära sambanden mellan stad och land, genom aktiviteter som sammankopplar hela vår geografi. Exempelvis genom inspiration och kunskapsförhöjande konferenser, gemensam paketering av erbjudanden likt gårdsbutiksrundan och andra besöksnäringensinitiativ. Koppla ihop med livsmedelsstrategin och strategi för besöksnäringen.
- Stärka civilsamhällets förutsättningar för inkludering och en aktiv roll i utvecklingsarbetet, genom metodutveckling och tillämning av metod, exempel genom att sprida konceptet kring unga kommunutvecklare bland samtliga kommuner.
- Främja utvecklingen av nya företagsidéer och bolagsformer.

Utvecklingsområde 3. Digital tillgänglighet

Främja det digitala innanförskapet och medverka till att den digitala mognaden går i takt med den digitala omställningen i stort.

Exempel på utvecklingsinsatser och aktiviteter

- Främja det digitala innanförskapet, genom målgruppsanpassade aktiviteter, som exempelvis digitala coacher.
- Verka för jämlika förutsättningar mellan stad och land. Både inom infrastruktur och kunskapsintegrerade insatser som ex. co-working space och satellit-hubbar.
- Verka för aktiva insatser med fiberföreningar för breddat eller nya åtaganden.
- Verka för att fler hushåll ansluter sig till bredband.

5.1 Effektlogik

Struktur

Vad/Varför	Växtplats Blekinge beskriver den långsiktiga visionen.
Hur	Regionalt serviceprogram är en områdesstrategi/handlingsplan som konkretiserar vad, hur, när och vem (organisation/målgrupp).
Göra	Utvecklingsinsatser genomförs av olika aktörer i Blekinge, dels inom ramen för befintligt uppdrag och/eller i större satsningar som exempelvis projekt.

Regional utvecklingsstrategi Växtplats Blekinge	
Vision	
Fler människor lever, arbetar och utvecklas i Blekinge. En god och trygg uppväxt- och livsmiljö, öppenhet för nya idéer och innovationer ger kraft till hållbar tillväxt, utveckling och livskvalitet. Blekinge är en plats där både människor och företag växer.	
Önskat läge	
Ett hållbart samhälle som erbjuder ett gott och tryggt liv med ett brett och varierat utbud av attraktiva boendemiljöer, i städer, skärgård och skogs- och landsbygd. Blekinges invånare har god tillgång till förstklassig vård, omsorg, skola och kommersiell service.	
Utmaning	Utmaning
Blekinge behöver stärka sin boendattraktivitet, särskilt för unga.	Utveckla ett mer hållbart transportsystem samt god tillgång till service
Prioriteringar	Främja tillgång till ett attraktivt och ändamålsenligt serviceutbud i hela länet.
	Utveckla attraktiva livsmiljöer utifrån Blekinges unika möjligheter. *
	Främja en fullt utbyggd digital infrastruktur och digitala tjänster.*
	Stärka Blekinges attraktivitet som plats för unga att bygga sin framtid.*
	Utveckla mötesplatser med flera ändamål.*
	Stimulera till ökat entreprenörskap och företagande.*
	Verka för en öppen attityd till för nya företagsidéer.*

* Prioritering återfinns i en eller flera andra områdesstrategier/utvecklingsplaner.

Utvecklingsplan för service och landsbygd 2023-2030					
Utvecklingsområden		Attraktivt och ändamålsenligt serviceutbud	Hållbar rurban region med stärkt resiliens och egenmakt	Digital tillgänglighet	
		Mål	Mål	MÅL	
		Stärka utvecklingen av ett hållbart och ändamålsenligt serviceutbud med attraktiva livsmedelsbutiker, drivmedelsstationer och servicepunkter.	Lokalsamhällets utveckling och motståndskraft sker med ökad kapacitet från civilsamhället, där invånare och föreningsliv deltar aktivt i utvecklingsarbetet.	Främja det digitala innanförskapet och medverka till att den digitala mognaden går i takt med den digitala omställningen i stort.	

6 Uppföljning och lärande

Region Blekinge har som regionalt utvecklingsansvarig uppdraget att leda och samordna insatser för genomförandet av det regionala servicearbetet, samt följa utvecklingen över tid. Det regionala serviceprogrammet följs upp och redovisas till Tillväxtverket en gång per år. Uppföljningen görs i samverkan inom partnerskapet för regionalt serviceprogram. I redovisningen presenteras samtliga aktörers arbete och resultat. Region Blekinge ansvarar för återrapportering till regionala och nationella myndigheter. Övriga aktörer i partnerskapet ansvarar för återrapportering till sina respektive organisationer, samverkanspartner och lokala intressenter.

Förutom resultatet av årets arbete belyses även lärande och samverkansprocesser i arbetet.

7 Utvecklingskapital

Tillväxtverket och regionerna tilldelas medel inom utgiftsområde 19 Regional utveckling för att främja kommersiell service. Det finns ett flertal olika statliga stöd till dagligvarubutiker och drivmedelsstationer som kan beslutas av regionerna med stöd av förordningen (2000:284) om stöd till kommersiell service. Därutöver kan det finnas stöd via Landsbygdsprogrammet som kan beslutas av länsstyrelserna och Tillväxtverket. (*Metodstöd för regionala serviceprogram 2022-2030, Tillväxtverket.*)

Projektmedel

Det finns även möjlighet att söka projektmedel för olika typer av utvecklingsprojekt. Beroende på projektets karaktär kan olika finansieringskällor vara aktuella.

- Tillväxtverket
- Region Blekinge
- Landsbygdsprogrammet
- SydostLeader
- Kommunerna
- Europeiska regionala strukturfonder
- Interreg

8 Stöd till kommersiell service

Riktlinjer

Stöd till kommersiell service får lämnas om det behövs för att det i landsbygdsområden ska kunna upprätthållas en försörjning med dagligvaror och drivmedel som är tillfredsställande med hänsyn till geografiska och befolkningsmässiga förhållanden. En dagligvarubutik ska ha ett mångsidigt utbud av dagligvaror. Dagligvarubutik med fullsortiment innehar minst 1000 artiklar av blandat sortiment. Stödet får inte otillbörligt gynna en viss näringsidkare. Om det finns särskilda skäl kan stöd också beviljas till varubussar och fackhandelservice. Innan stöd beviljas görs en risk och konsekvensanalys utifrån aktuella förutsättningar i den sökandes geografi, samt en hållbarhetsbedömning enligt handläggarsystemet. Inför beslut om stöd görs en hållbarhetsbedömning utifrån samtliga tre dimensioner, dvs. ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet. Det betyder bland annat att konkurrenssituation bedöms, invånarföretags- och besöksperspektiv vägs in samt förväntade klimateffekter. Stöd till kommersiell service ska primärt bedömas ur ett konsumentperspektiv och med hänsyn till de sociala dimensionerna. Stöd kan lämnas i form av investeringsbidrag, servicebidrag, hemsändningsbidrag och särskilt driftstöd i enlighet med förordning (2000:284) om stöd till kommersiell service.

Stöd enligt förordningen (2000:284) om stöd till kommersiell service lämnas till dagligvarubutiker och drivmedelsstationer där servicen är gles. Dagligvarubutiker och drivmedelsstationer som uppfyller kraven enligt förordningen kommersiell service kan bli mottagare av stöd, men vid behov av prioritering av medel prioriteras mottagare i de strategiska noderna i Blekinge. Stöd får lämnas till kommuner och näringsidkare.

Grundläggande kommersiell service är dagligvarubutik, drivmedelsstation, grundläggande betaltjänster, post- och paketombud samt apotek och apoteksombud (*Metodstöd för Regionalt serviceprogram 2022-2030, Tillväxtverket*).

o Dagligvarubutik fullsortiment har minst 1000 artiklar av blandat sortiment.

o Drivmedelsstation gör det möjligt att tanka bilen med de vanligaste förekommande drivmedlen. Det finns ingen garanti för att laddstolpar eller gas finns tillgängligt. Här behöver det ske en förflyttning i motsvarande takt som blöta drivmedel byts ut mot mer miljömässigt hållbara alternativ.

o Grundläggande betaltjänster består av tjänster som gör det möjligt att ta ut kontanter från ett betalkonto samt de åtgärder som krävs för förvaltning av kontot, genomförande av betalningstransaktioner, inklusive överföring av medel på ett betalkonto, genomförande av betalningstransaktioner, när medlen täcks av ett kreditutrymme, utgivning av betalningsinstrument eller inlösen av transaktionsbelopp där ett betalningsinstrument har använts, penningöverföring, betalningsinitieringstjänster, eller kontoinformationstjänster. (Lag, 2010:751, om betaltjänster).

o Post-och paketombud ex. Post Nord, Schenker och DHL.

o Apoteksombud innebär att servicebutiken är ombud för apoteksvaror som är receptfria, men det kan även vara möjligt att hämta ut receptbelagda läkemedel hos dessa ombud.

8.1 Stödformer

Investeringsbidrag

Investeringsbidrag kan beviljas till ny-, till- eller ombyggnad eller större reparation av lokal samt för inredning och utrustning. Bidrag kan också beviljas till utarbetande av åtgärdsprogram för att förbättra företagets lönsamhet samt till utbildningar. I undantagsfall kan bidrag beviljas med 85%, t.ex. om investeringen görs för att uppfylla krav som ålagts verksamheten genom föreskrifter i lag eller förordning.

Servicebidrag

Om det finns särskilda skäl kan servicebidrag beviljas. Syftet med servicebidraget är att överbygga en tillfällig svacka i likviditet eller lönsamhet. Bidraget kan högst uppgå till 250 000 kr per år och 300 000 kr i undantagsfall.

Hemsändningsbidrag

Stöd kan lämnas som hemsändningsbidrag till kommuner som helt eller delvis bekostar hemsändning av dagligvaror till hushåll i serviceglea områden. Hemsändning av dagligvaror kan distribueras till hushåll med svårighet att ta sig till butik. Stödet kan ges till kommunen med upp till 50 % och högst 100 kr/hemsändning.

Särskilt driftstöd

Region Blekinge tilldelas årligen medel från Tillväxtverket till Särskilt driftstöd till dagligvarubutiker i sårbara och utsatta lägen. Stödet är ett driftstöd för att trygga utbudet av dagligvaror på orten och i omkringliggande område. Särskilt driftstöd ska användas till ett långsiktigt stöd till dagligvarubutiker i landsbygdsområden som bedöms som särskilt utsatta. Det särskilda driftstödet ska lämnas till försäljningsställe med mångsidigt utbud av dagligvaror som är beläget mer än 10 kilometer från annat försäljningsställe med mångsidigt dagligvaruutbud, är öppna på åretruntbasis och har en nettoomsättning för dagligvaror som uppgick till högst 11 miljoner kronor vid senaste årsredovisning. Dessa begränsningar av stödet innebär att ett stort antal försäljningsställen faller bort som stödbara butiker.

9 Bilagor

Bilaga 1. Analysunderlag Regionalt serviceprogram

Bilaga 2. Årlig handlingsplan och uppföljning

Bilaga 3. Kortversion Regionalt serviceprogram – Handlingsplan för service och landsbygd 2023-2030.